

บทที่ 1

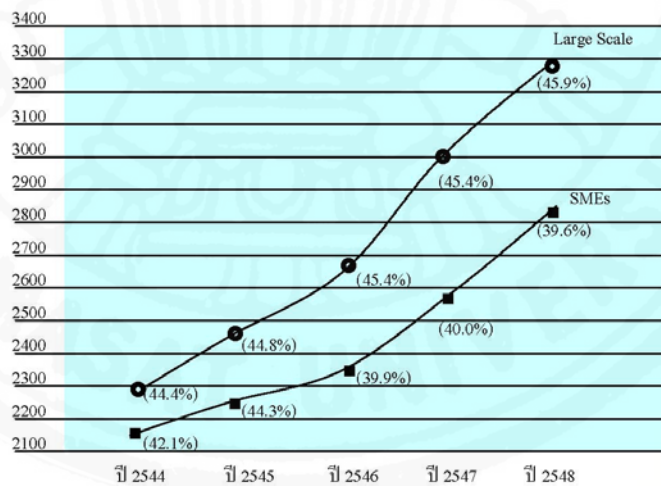
บทนำ

1.1 ความสำคัญของประเด็นศึกษา

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (The Small and Medium Business Enterprises : SME's) มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทย เนื่องจากสามารถสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี 2548 มีมูลค่า 2,816,641 ล้านบาท หรือร้อยละ 39.6 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ และมีจำนวนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มากถึงร้อยละ 99.5 ของประเทศ ทำให้เกิดการจ้างงานประมาณ 8.9 ล้านคนในปี 2548¹ และป้องกันการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจ²

ภาพที่ 1.1

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกับวิสาหกิจขนาดใหญ่
ในปี พ.ศ. 2544-2548

ที่มา : 1) สรุปจากรายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME's) ในปี 2548

¹ รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME's) ปี 2548 โดยสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, หน้า 4-4.

² นิพนธ์ พัวพงศกร, “การพัฒนาอุตสาหกรรมไทยกับแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง,” ในเศรษฐกิจพอเพียง, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), (2542).

โดย สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หน้า 4-4

- 2) ●— มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของวิสาหกิจขนาดใหญ่ในปี 2544-2548 และร้อยละของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ
- 3) ■— มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในปี 2544-2548 และ ร้อยละของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ

จากภาพที่ 1.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในปี 2548 เพิ่มขึ้นจากปี 2547 ร้อยละ 8.4³ แม้ว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจะเพิ่มสูงขึ้นก็ตาม แต่ต้องประสบกับปัญหาภัยคุกคามอ่อนแอในระบบ เนื่องด้วยการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันยังคงพึ่งพาการลงทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศสูง ขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารการจัดการสมัยใหม่ ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา ไม่สามารถแข่งขันทางการตลาด มีปัญหากระบวนการผลิต ไม่สามารถผลิตสินค้าและบริการได้มาตรฐานระดับสากลและปัญหาหนี้สูญ เป็นต้น ทุกปัญหามีระดับความรุนแรงแตกต่างกันไปตามประเภทวิสาหกิจ ตามอุตสาหกรรมและตามภูมิภาค ซึ่งมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานและการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งสิ้น⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขีดความสามารถในการผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีอัตราการใช้เทคโนโลยีต่ำ มุ่งเน้นการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักร อุปกรณ์การผลิต ปรับปรุงแผนการผลิต ผังโรงงาน เครื่องมือเก็บเอกสาร โดยปราศจากแผนการวิจัยและการพัฒนา ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรในองค์กร⁵ ด้วยระบบที่อ่อนแอของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเมื่อประเทศมีปัญหาดังเผชิญภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.

³ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในปี 2547 มีมูลค่า 2,598,657 ล้านบาท และในปี 2548 มีมูลค่า 2,816,641 ล้านบาท มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี 2548 เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.4 จากปี 2547

⁴ เกศินี วิฑูรชาติ และคณะ, “การวิจัยเรื่องการสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาของบทบาท SME's,” ใน การสืบสานกิจการต่อพร้อมช่องทาง การปรับตัวของกิจการในช่วงวิกฤติการณ์เศรษฐกิจ, 30 มิถุนายน 2545, น. 26-33.

⁵ ไพบุรย์ วิบูลชาติกุล และคณะ การวิจัยเรื่อง “การประเมินประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของ SME's ไทยในภาคการผลิต,” สิงหาคม 2544, น. 29-30.

2540-2541 ยิ่งทำให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีปัญหาด้านการพัฒนาขีดความสามารถเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาศักยภาพของประเทศช่วงภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ (พ.ศ.2540-2541) ประเทศขาดเสถียรภาพทางด้านนโยบายการเงิน (BIBF : พ.ศ.2533-2539) ภายใต้อำนาจของเงินบาทมีอัตราค่าที่⁶ และเงินทุนต่างประเทศไหลเข้ามาสู่ประเทศจำนวนมากประมาณ 3.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 3 เท่าของจำนวนเงินที่เคยไหลเข้าสู่ประเทศ⁷ ทำให้เกิดการกักตุนเงินเกินตัวในภาคเอกชน เมื่อมีการลดค่าเงินบาททำให้เกิดหนี้สินที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL : Non Performing Loan)⁸ ส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้ของสถาบันการเงินลดลง เป็นเหตุให้ประเทศมีปัญหาในการพัฒนาขีดความสามารถมากยิ่งขึ้นจะเห็นได้จากการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศก่อน และหลังวิกฤติ (พ.ศ.2540-2545) มีอัตราการเจริญเติบโตลดต่ำลง (ภาพที่ 1.2)

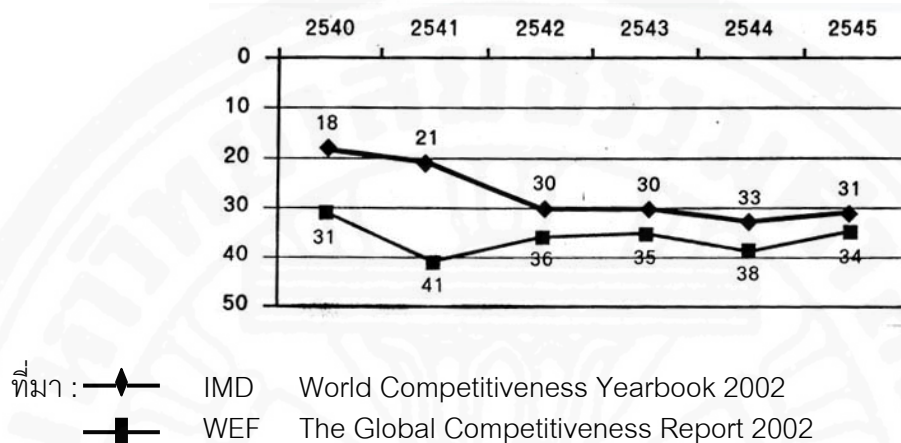
⁶ ปกรณ์ วัฒนานนท์ วิจัยเรื่องสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) และการปรับโครงสร้างด้านแรงงานประเทศไทย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), กันยายน 2545, น. 4.

⁷ โครงการข่าวสารทิศทางการประเทศไทย, “สังคมความรู้และจุดยืนไทยบนเวทีโลก สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย,” รายงานฉบับที่ 13, วันที่ 15 พฤษภาคม 2545, น. 54-55.

⁸ ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม และคณะ “ธุรกิจของคนไทยอยู่ในภาวะ NPL (Non Performing Loan) จำต้องขายธุรกิจประกอบด้วย BOI อนุญาตให้ต่างชาติถือหุ้นใหญ่หรือร้อยละ 49 ในบริษัทที่ได้รับการส่งเสริมในเดือนพฤศจิกายน 2540 ถึงเดือนมีนาคม 2542 บริษัทของไทยที่มีผลการดำเนินงานที่ดีแต่ขาดสภาพคล่อง ได้ถูกบริษัทข้ามชาติซื้อหุ้นไป 135 บริษัท,” การพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีของไทยในรอบศตวรรษ, การสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2545, เรื่อง 5 ทศวรรษภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทย, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 12 มิถุนายน 2545, หน้า 10-20.

ภาพที่ 1.2

ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยเปรียบเทียบกับก่อนและหลังวิกฤติ (2540-2545)

จากภาพที่ 1.2 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันลดลงอย่างมากภายหลังประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจส่งผลให้ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน (ตารางที่ 1.1) พบว่าประเทศไทยมีการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันเป็นรองประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศสิงคโปร์ รวมทั้งไต้หวัน เกาหลี มาเลเซีย ในประเด็นหลักคือปัจจัยศักยภาพทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพของรัฐบาล ประสิทธิภาพธุรกิจ โครงสร้างพื้นฐานและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ปัจจัยสถาบันภาครัฐ (ตารางที่ 1.1) นอกจากนี้ประเทศเวียดนามและประเทศจีนได้พัฒนาขีดความสามารถของประเทศทางด้านการผลิตต้นทุนต่ำ ทำให้ประเทศไทยต้องหาวิธีการในการพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถอย่างยั่งยืนภายใต้เศรษฐกิจยุคใหม่ (New Economy)⁹

⁹ เศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ในความหมายที่กล่าวในแผนส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หมายถึง เศรษฐกิจที่เกิดการแข่งขันที่ต้องใช้ความเร็ว (Speed-Based Competition) เข้าแทนที่การแข่งขันในเชิงขนาด (Scale-Based Competition) การผลิตที่อาศัยความรู้ ทักษะ และเทคโนโลยีแทนการผลิตโดยอาศัยสินทรัพย์ทางกายภาพอย่างในอดีต เศรษฐกิจใหม่ต้องคำนึงถึงการเข้าถึงเครือข่าย การสร้างความเชื่อมโยงจะมีความสำคัญมากกว่าการเป็นเจ้าของ ตลอดจนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทรัพยากรทางปัญญาที่มีความสำคัญ มากกว่าการเติบโตด้วยทุน นอกจากนี้เศรษฐกิจใหม่ยังให้ความสำคัญต่อผู้บริโภค (Consumer Centric/Consumption Based) มากกว่าการผลิต (Production Based)

ตารางที่ 1.1

เปรียบเทียบอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านจากผลการจัด

อันดับของ IMD และ WEF ในปีพ.ศ. 2548

	สิงคโปร์	ไต้หวัน	เกาหลี	มาเลเซีย	ไทย	ฟิลิปปินส์	อินโดนีเซีย
IMD ภาพรวม	5 (2)	24 (18)	27 (28)	26 (29)	34 (38)	40 (40)	47 (49)
ศักยภาพทางเศรษฐกิจ	15 (3)	40 (29)	24 (19)	25 (13)	32 (15)	33 (40)	41 (46)
ประสิทธิภาพของรัฐบาล	1 (1)	21 (20)	25 (31)	19 (26)	27 (39)	37 (37)	45 (45)
ประสิทธิภาพของธุรกิจ	11 (10)	18 (19)	27 (31)	25 (36)	38 (44)	44 (41)	49 (48)
โครงสร้างพื้นฐาน	7 (5)	20 (16)	28 (34)	26 (38)	38 (40)	44 (41)	49 (49)
WEF ภาพรวม	4 (4)	3 (7)	21 (23)	27 (30)	31 (33)	61 (48)	67 (63)
ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี	17 (18)	2 (4)	18 (9)	26 (2)	41 (39)	52 (40)	65 (61)
สถาบันภาครัฐ	7 (6)	27 (24)	32 (43)	33 (38)	89 (41)	70 (63)	77 (65)
สภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ	1 (1)	6 (15)	10 (8)	20 (20)	11 (16)	32 (28)	53 (41)

ที่มา : () ปี 2547

IMD World Competitiveness Yearbook 2005

WEF The Global Competitiveness Report 2005

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยมีการพัฒนาขีดความสามารถเป็นรองประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีผลต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และขณะเดียวกันวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมก็มีความอ่อนแอภายในระบบของวิสาหกิจเอง เมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจจึงทำให้เกิดความอ่อนแอในระบบมากขึ้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างต่อเนื่องและเกี่ยวพันกับประสิทธิภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันในเศรษฐกิจการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA)

จากปัญหาดังกล่าวจึงเป็นประเด็นที่มาของการศึกษาการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)¹⁰ ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีที่

¹⁰ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” เป็นแนวคิดการพัฒนาที่เข้ามามีบทบาทในสังคมโลกและสังคมไทยในทุกๆ ด้าน แนวคิดนี้มีที่มาจาก การประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เมื่อปี พ.ศ.2515 ที่จัดโดยองค์การสหประชาชาติ เพื่อเรียกร้อง

เกี่ยวข้องและได้รับการยอมรับว่าเป็นทฤษฎีที่นำมาปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน¹¹ คือ ทฤษฎีวิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility :CSR)¹² ซึ่งแพร่หลายในต่างประเทศและได้มีการนำมาใช้ในวิสาหกิจขนาดใหญ่ สู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย แต่ยังไม่แพร่หลายรูปแบบที่รวบรวมไว้ชัดเจนและได้จัดทำเป็นตำรา คือ กรณีสึกษาในอเมริกา (Kotler and Lee, 2005) มีอยู่ 6 รูปแบบซึ่งมีความแตกต่างกันตามความเกี่ยวข้องขององค์กรที่มีต่อความรับผิดชอบต่อสังคม และมีกรณีสึกษาในหลายประเทศ สำหรับประเทศไทยยังมีการถกเถียงในรูปแบบของวิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบที่ปรากฏให้เห็นในประเทศไทยมีรูปแบบหลักคือ ดำเนินกิจการภายในองค์กร (Corporate Driven) และดำเนินการนอกองค์กร (Social Driven) ด้วยการให้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากร

ให้ทั่วโลกคำนึงถึงการให้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ผลการประชุมครั้งนี้ทำให้เรื่องสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในประชาคมระหว่างประเทศ และนำไปสู่การจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา เช่น “โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ” (United Nations Environment Programme หรือ UNEP) และคณะกรรมการโลกในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) เป็นต้น โดยคณะกรรมการโลกในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ได้ทำการศึกษาเรื่องการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา ซึ่งต่อมาได้เผยแพร่เอกสารชื่อ Our Common Future เรียกร้องให้ประชาชนในโลกเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือย และให้มีการพัฒนาที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

¹¹ พิพัฒน์ ยอดพฤติการ ประชาคมวิจัย ปีที่ 11 ฉบับที่ 16 เดือนมีนาคม-เมษายน 2549 หน้า 16 “การพัฒนา ซี เอส อาร์ ในกระบวนการธุรกิจ ได้กล่าวถึงทิศทางใหม่ของการพัฒนาที่เรียกว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นการเรียกร้องให้เกิดการพัฒนาโดยรวมเอาความใส่ใจด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากมุ่งเน้นแต่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งมีการประชุมครั้งแรกในเรื่องนี้ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ในปี 2535 และแนวคิด CSR สำหรับวิสาหกิจข้ามชาติได้ถูกองค์กรความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ระบุให้คำนึงถึง”

¹² CSR : Corporate Social Responsibility แปลว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงบรรษัท โดยสถาบันไทยพัฒน์ แต่ในวิทยานิพนธ์จะใช้คำว่า วิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการพัฒนาขีดความสามารถเชิงวิสาหกิจและพัฒนาทางด้านสังคมควบคู่กัน

จากภายนอกองค์กร¹³ อยู่ในรูปแบบกระบวนการธุรกิจ (CSR in Process) (แพนด้า จิวเวลรี่ คำแสตริเวอร์แคว ริสอร์ต วันเดอร์เวิร์ดโปรดักส์ สวนเงินมีมา เป็นต้น) และอยู่ในกระบวนการธุรกิจภายหลัง (CSR after Process) (น้ำมันพืชไทย เป็นต้น) นอกจากนี้ยังอยู่ในรูปแบบวิสาหกิจมีส่วนร่วมกับองค์กรหรือสถาบันอื่นที่มีการดำเนินการเพื่อสังคม เช่น มูลนิธิ เป็นต้น

รูปแบบที่หลากหลายที่แตกต่างกันในประเทศไทยจึงเป็นที่มาของการศึกษาประเด็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในประเด็นเกี่ยวกับแนวคิด (CSR Concept) และรูปแบบ (CSR Model) ที่เหมาะสมที่ส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งประเด็นการศึกษาแนวคิดและรูปแบบของวิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์ประกอบสำคัญที่ต้องศึกษาอย่างต่อเนื่อง คือ การพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ภายใต้รูปแบบดังกล่าว จะต้องมีการออกแบบกระบวนการทางธุรกิจ (Business Process Design) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดทิศทางที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Vision) และภารกิจ (Mission) ขององค์กร และจะต้องมีการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการที่ออกแบบ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญแห่งความสำเร็จ (Porter, 2002)

ดังนั้นในการศึกษาต่อเนื่องจากแนวคิดและรูปแบบจึงเป็นประเด็นการออกแบบกระบวนการทางธุรกิจ (Business Process Design) และการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการออกแบบ (Managing People in Process) เพื่อให้การดำเนินงานตามแนวคิดและรูปแบบที่กำหนด ถูกผลักดันและเป็นไปอย่างถูกต้อง มีการดำเนินงานในกระบวนการธุรกิจที่ออกแบบและพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารระดับสูงเป็นกลไกสำคัญต่อการทำให้วิสาหกิจและความรับผิดชอบต่อสังคมดำเนินไปอย่างยั่งยืน ดังนั้นความเข้าใจ ทักษะ และ การนำไปใช้ จึงเป็นประเด็นหนึ่งที่สนใจในการศึกษาถึงการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ในกระบวนการบริหารนอกจากมีการวางแผน การนำไปปฏิบัติแล้วจะต้องมีการ ประเมินผล ในแนวคิดการดำเนินงานสมัยใหม่ (Certo, 2005) ระบุชัดเจนในเรื่องการวัดผลและ ประเมินผล ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเกณฑ์ความสำเร็จขององค์กรที่นำแนวคิดมาใช้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าประเด็นของการศึกษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งประเด็นปัญหาจะส่งผลต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ กรอบความคิด และระเบียบวิธีวิจัยต่อไป ดังนั้นในการศึกษาการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาคควรคำนึงถึงการศึกษที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ต่อเนื่องบนสังคมผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Society) ที่มี

¹³ พิพัฒน์ ยอดพฤติการ สถาบันไทยพัฒนา ประชาคมวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ปีที่ 11 ฉบับที่ 66 เดือนมีนาคม-เมษายน 2549, น.18.

การพัฒนาจิตวิญญาณเพื่อสังคมอย่างแท้จริงมิใช่เป็นเพียงกระแสนิยม แต่มีความร่วมมือและแบ่งปันซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เชื้ออาทรและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (สอดคล้องกับแผนพัฒนาฉบับที่ 9 และ 10)¹⁴

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาแนวความคิดวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกับความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR Concept)
- 1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบ (CSR Model) และการออกแบบกระบวนการ (CSR Process Design) ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลในกระบวนการ (Managing People in Process) วิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม ที่เหมาะสมที่ทำให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) รวมทั้งความเข้าใจ ทศนคติและการนำแนวคิดไปใช้ในองค์กรของผู้ประกอบการหรือผู้บริหารระดับสูง
- 1.2.3 เพื่อศึกษาเกณฑ์ที่ใช้วัดความสำเร็จของการนำแนวความคิดวิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคมมาใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจแบบยั่งยืน

1.3 นิยามความหมาย

- 1.3.1 วิสาหกิจ (Enterprise) หมายถึง กลุ่มประเภทกิจการ 3 กลุ่มใหญ่ได้แก่การผลิต (Manufacturing Factors) การค้า (Trading Factors) และการบริการ (Services Factors) (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2548)

¹⁴ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-10 ให้ความสำคัญการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาจะมีการกล่าวในเชิงนโยบายแต่ไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง (ดร.สมศักดิ์ เต็มบุญเลิศ : 2542 หน้า 90) ส่วนแผนฉบับที่ 1 (2504-2509) เน้นอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า (Import Substitution) ฉบับที่ 5 (2526-2509) เน้นการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออก (ดร. อภิชัย พันธเสน : 2545 หน้า 21-36) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับชาติ เรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กระทรวงอุตสาหกรรม วันที่ 8-9 มิถุนายน 2544.

- 1.3.2 วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (The Small and Medium Business Enterprise) หมายถึงวิสาหกิจที่มีลักษณะผลิตภัณฑ์หรือให้บริการมีการจ้างงานไม่เกิน 200 คน จำนวนทรัพย์สินไม่เกิน 200 ล้านบาท และมีลักษณะคำสั่งมีการจ้างงานไม่เกิน 50 คน มีทรัพย์สินไม่เกิน 100 ล้านบาท และการค้าปลีกมีการจ้างงานไม่เกิน 30 คน และมีทรัพย์สินไม่เกิน 60 ล้านบาท (กฎกระทรวงอุตสาหกรรม ณ วันที่ 11 กันยายน 2545)
- 1.3.3 การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) คือการพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นอนาคตต้องประนีประนอมยอดลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง (WCED, 1987) ประกอบด้วย 3 มิติ คือ การพัฒนาสังคมเชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล ภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพอย่างต่อเนื่องในระยะยาว และเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาทางเศรษฐกิจจะต้องเป็นไปอย่างสมดุลและเอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความสามารถในการแข่งขันและเจริญเติบโตโดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547)
- 1.3.4 จิตวิญญาณเพื่อสังคม (Socially Responsible Soul) หรือ จิตสาธารณะ (Public Soul) หมายถึง ภาวะจิตวิญญาณของคนเรา มีความดีเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ลดความเห็นแก่ตัว โดยคิดคำนึงถึงผู้อื่นก่อนตนเอง มีภาวะการเป็นผู้ให้แก่สังคม
- 1.3.5 อาสาสมัคร (Volunteer) หมายถึง ความสมัครใจ การกระทำโดยไม่ถูกบังคับด้วยกฎระเบียบ กฎหมาย หน้าที่ เป็นต้น แต่เต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม เรียกว่า อาสาสมัคร
- 1.3.6 ผู้ริเริ่ม (Initiative Person) หมายถึง ผู้ให้ความเห็นเพื่อทำให้เกิดการดำเนินงานในรูปแบบใหม่
- 1.3.7 ผู้มีอิทธิพล (Influencer) หมายถึง ผู้มีอำนาจในการสั่งการให้เกิดการดำเนินการ หรือเป็นผู้ผลักดันแนวคิดให้ได้รับการยอมรับ

- 1.3.8 ทีมงาน (Team Work) หมายถึง การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการโดยมีเป้าหมาย
 อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
- 1.3.9 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในที่นี้อาจเรียกว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งด้าน
 ดีและด้านเสียต่อสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์หนึ่งหรือกิจการหนึ่งหรือเป็นผู้ได้รับ
 ผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ในระดับองค์กรได้แก่ พนักงาน ครอบครั้ว ผู้ถือหุ้น
 คู่ค้า ลูกค้า เป็นต้น ในระดับชุมชนได้แก่ บริเวณรอบโรงงาน ที่ทำงาน
 เป็นต้น ที่มีคนอยู่รวมกันหนาแน่นที่เรียกว่า ชุมชนรวมทั้งในระดับสังคมใกล้
 และไกล
- 1.3.10 มีระบบ (System) หมายถึง มีโครงสร้างที่ประกอบด้วย การนำเข้า (Input) มี
 กระบวนการ (Process) และมีผลลัพธ์ (Output) ซึ่งภายในระบบมีโครงสร้าง
 ประกอบด้วยการบริหารจัดการ
- 1.3.11 การบริหารทรัพยากร (Resources Management) เป็นการบริหารทรัพยากร
 ในองค์กรและภายนอกองค์กร (Internal and External Resources)
 ทรัพยากรในองค์กรได้แก่ งบประมาณ กำลังคน อุปกรณ์และเครื่องมือ องค์
 ความรู้ความชำนาญ เป็นต้น ทรัพยากรภายนอกองค์กรได้แก่ระบบเครือข่าย
 ความร่วมมือชุมชน เทคโนโลยี เป็นต้น
- 1.3.12 เครือข่าย (Network) หมายถึง โครงร่างที่มีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรง
 ทางอ้อม มีแนวคิดร่วมกันและผลักดันแนวคิดในทิศทางเดียวกันภายใต้การ
 เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน การทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจ
 ยินดีร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง
- 1.3.13 ความเจริญเติบโตทางธุรกิจ (Business Growth) หมายถึง เป็นการ
 เจริญเติบโตขององค์กรที่ประสบความสำเร็จ มีส่วนแบ่งตลาดและกำไร
 รวมทั้งลูกค้ามีจำนวนเพิ่มขึ้น
- 1.3.14 สมดุล (Balance) หรือ ดุลยภาพ (Equilibrium) หมายถึง ความพอดี ความ
 เหมาะสมของวิถีธุรกิจกับวิถีสังคม ทำให้ระบบมีประสิทธิภาพ มีความสุขกับ
 งาน
- 1.3.15 ในกระบวนการธุรกิจ (In Business Process) หมายถึง กระบวนการธุรกิจที่
 มีฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายการตลาด ฝ่ายผลิต ฝ่ายวิจัยและพัฒนา สินค้าคง

คลัง ฝ่ายบุคคล การเงิน การบัญชี เป็นต้น ทุกฝ่ายอยู่ในกระบวนการ
ธุรกิจทั้งหมด

1.4 ขอบเขตการศึกษา

- 1.4.1 การศึกษาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จะเลือกกรณีศึกษาและ
ขอบเขตการวิจัยที่กลุ่มธุรกิจเป็นตัวแทนของวิสาหกิจ เนื่องจากแนวโน้ม
แนวความคิดวิสาหกิจและความรับผิดชอบต่อสังคม จะได้รับการพัฒนาและ
นำไปใช้ในธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งธุรกิจเป็นตัวแทนของวิสาหกิจทำให้
ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่เป็นตัวแทนของวิสาหกิจได้
- 1.4.2 เป็นการศึกษาในประเด็นการพัฒนวิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม
แบบยั่งยืน (Sustainable Development) ที่มีการปันส่วนกัน (Sharing) มี
ความร่วมมือกัน โดยไม่พิจารณาด้านการลดความเสี่ยง (Reducing Risk)
หมายถึงประเด็นที่ธุรกิจสร้างปัญหาให้สังคม เป็นเรื่องที่ต้องใช้กฎหมาย
ควบคุม
- 1.4.3 ศึกษาผู้ประกอบการหรือผู้บริหารระดับสูงของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด
ย่อมที่อยู่ในประเทศไทย ที่มีความสนใจแนวคิดวิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อ
สังคมหรือมีการดำเนินงานด้วยแนวความคิดนี้อย่างน้อย 1 ปี
- 1.4.4 ศึกษาต้นแบบของผู้นำทางความคิดในเรื่องวิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อ
สังคม หรือศึกษารณีศึกษาที่เป็น The Best Practice ที่ได้รับรางวัลหรือที่มี
การกล่าวถึงในประเทศและต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นกรอบความคิดใน
การศึกษา เนื่องจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งความรับผิดชอบต่อ
สังคมประสบความสำเร็จมีจำนวนจำกัดมาก ดังนั้นในการสร้างกรอบ
ความคิดจึงต้องอาศัยผู้นำและหรือกรณีศึกษาของวิสาหกิจขนาดใหญ่

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1.5.1 ความรู้ที่ได้จากการศึกษาจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจ
ขนาดกลางและขนาดย่อมที่ดำเนินอยู่ให้มีประสิทธิภาพ เพิ่มขีด
ความสามารถในการบริหารแบบยั่งยืน โดยการนำไปใช้ให้เกิดผล
- 1.5.2 เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้
เข้าใจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่นำแนวคิดวิสาหกิจกับความ

รับผิดชอบต่อสังคมมาใช้ และให้ความร่วมมือในการรณรงค์ให้วิสาหกิจมีความร่วมมือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือสังคมมากยิ่งขึ้น

1.5.3 การศึกษาวิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นแนวทางสำหรับวิสาหกิจอื่นนอกจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมรวมทั้งองค์กรที่มุ่งหวังและไม่มุ่งหวังกำไร

1.5.4 กระบวนการวิสาหกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมและประชาคมทั่วไป แล้วยังส่งผลให้วิสาหกิจในส่วนที่เป็นประโยชน์รูปธรรม (Tangible Benefit) และนามธรรม (Intangible Benefit) ให้ได้รับประโยชน์จากผู้ที่อยู่ในองค์กรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรโดยตรงและทางอ้อม เช่นประโยชน์ในรูปธรรมได้แก่ผู้ถือหุ้น ทำให้ราคาหุ้นมีเสถียรภาพ มีส่วนเกินมูลค่าหุ้นในอัตราที่สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย สามารถเข้าแหล่งทุนได้เพิ่มขึ้นอย่างเช่น ตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น นอกจากนี้พนักงานเกิดความภูมิใจในการทำงานในองค์กร มีความสุขจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ นอกเหนือจากผลตอบแทนในรูปตัวเงิน เป็นต้น ประโยชน์ส่วนที่เป็นนามธรรม เป็นการเสริมภาพลักษณ์ให้องค์กร (Corporate Image) โดยผู้ประกอบการหรือผู้บริหารมีความสนใจในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างแท้จริง เป็นการสร้างระบบการพัฒนาธุรกิจที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการที่มุ่งทำความดีสู่สังคมและวิสาหกิจมีความสามารถในการบริหารจัดการให้วิสาหกิจเติบโตก้าวหน้าและอยู่รอดในภาวะต่างๆ

ชำนาญกานท์หอสมุด